

2009-12-17

Dnr 505-3529-09

Till

Utbildningsdepartementet

För kännedom

Skolverket och Skolinspektionen

**Ansökan om att bedriva försöksverksamhet gällande
distansundervisning för elever i grundskolan och gymnasieskolan inom
avgränsade områden.**

Härmed anholder 14 kommuner med utvalda skolor (se bilaga) i Västerbottens län, Västernorrlands län och Jämtlands län, om möjlighet att bedriva distansundervisning i grundskolan och gymnasieskolan. Ansökan gäller avgränsade ämnen i de båda skolformerna och innefattar skolor som har svårighet att uppfylla kravet om behöriga lärare pga. av vikande elevunderlag eller skolor som har svårighet att rekrytera utbildade lärare. Många av dessa skolor är små skolor i glesbygd men ansökan omfattar även andra "små lärandemiljöer". Med små lärandemiljöer avses en liten elevgrupp som har rätt till undervisning i modersmål, moderna språk och minoritetsspråk. Behärsningen och förståelsen för de ämnen eleven studerar i skolan, inklusive en trygg grund i elevens båda språk, bidrar både till att kunskapsmålen uppnås och till att integrationen underlättas. Med anledning av detta är modersmålsundervisningen samt studiehandledning i modersmål centrala områden för ansökan. Ansökan har även ett specialpedagogiskt perspektiv.

Denna ansökan om försöksverksamhet för distansundervisning gäller således den problematik som finns i skolor i glesbygd och för små lärandemiljöer. De kommuner som skrivit ansökan är Bjurholm, Dorotea, Lycksele, Nordmaling, Robertsfors, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Vännäs, Åsele och Örnsköldsvik. Ytterligare en skolhuvudman, Sameskolstyrelsen, ingår också i ansökan. Detta är kommuner/skolhuvudmän som är i behov av att utveckla undervisningsformerna och som vill nyttja de lärarkompetenser som finns utanför den enskilda kommunen med hjälp av IKT och distansundervisning. Det yttersta syftet med distansundervisning är att det ska vara till stöd för elevers måluppfyllelse. Nämnda kommuner har genomfört behovsinventeringar som utmynnat i aktivitetsplaner. Ett samlat innehåll finns i "Beskrivning av planerad försöksverksamhet för distansundervisning gällande små skolor i glesbygd samt för små lärandemiljöer 2010-2015".

Umeå universitet, via Regionalt utvecklingscentrum (RUC), är som projektansvariga också en part i ansökan. Umeå universitet finns i en region med en omfattande glesbygd och via den lärarutbildning som finns vid universitetet rekryteras ca 70 % av de nyutbildade lärarna till arbete i regionens skolor. Av den anledningen och för att

2009-12-17

Dnr 505-3529-09

universitet ser vikten av det regionala samverkande uppdraget så finner Umeå universitet skäl i att medverka med forskningsinsatser inom ramen för försöksverksamheten. Forskningens systematik är central för hela försöksverksamheten. Forskarinsatserna kommer att utföras inom områdena ämnesdidaktik, IT-pedagogik och specialpedagogik där processdokumentation och utvärderingsresultat är viktiga delar. Detta utgör försöksverksamhetens vetenskapliga del. En viktig fördel med den vetenskapliga processens närvaro är att den bidrar till att säkra såväl måluppfyllelse som kvalitet i försöksverksamheten samt för arbetet efter försöksverksamhetens avslut.

Samverkan

Samverkan mellan samtliga målgrupper och parter i den planerade försöksverksamheten är ett medel för att nå målen och bibehålla kvaliteten i undervisningen oavsett skola och kommun. Samverkan inom försöksverksamheten sker på olika nivåer dels:

- inom kommunen
- mellan kommuner
- mellan kommuner och universitet

Den formaliserade samverkan leder till fördjupade samarbeten inom olika kunskapsområden där spetskompetenser tas tillvara och optimeras. Skolan medverkar i forskningsprocessen genom att forskare bedriver forskning inom ramen för försöksverksamheten.

Regeringsuppdrag till Skolverket

Statens skolverk har på uppdrag av Regeringen föreslagit hur distansundervisning ska få anordnas i de statliga skolformerna, sameskolan och specialskolan (U2008/1675G). Skolverkets förslag möjliggör distansundervisning när den egna skolan inte har ett tillräckligt elevunderlag eller när lärare med adekvat utbildning saknas.

Denna ansökan vilar på Skolverkets redovisade förslag.

Om denna ansökan beviljas avser vi att under försöksverksamhetens samarbete med Skolverket och Skolinspektionen. Denna ansökan inkluderar ett ekonomiskt statligt stöd för genomförandet av försöksverksamheten. Ansökan förutsätter således att Skolverket får i uppdrag att ge ekonomiskt och innehållsmässigt stöd för försöksverksamhetens genomförande enligt bifogad beskrivning av planerad försöksverksamhet. Under förutsättning att ansökan beviljas och ekonomiskt stöd erhålls påbörjas försöksverksamheten i januari 2010.

Umeå universitet
Regionalt utvecklingscentrum (RUC)
Gerd Pettersson

Ansökan om att bedriva
försöksverksamhet gällande
distansundervisning för elever i
grundskolan och gymnasieskolan
inom avgränsade områden

Sid 3 (3)

2009-12-17

Dnr 505-3529-09

2009-12-17

För kommunerna i regionen

Max Boman

Vice ordförande i RUC och skolchef i Norsjö kommun

För Umeå universitet

Lars Lustig

Universitetsdirektör

För Regionalt utvecklingscentrum vid Umeå universitet

Gerd Pettersson

Utvecklingsledare

För ytterligare information om försöksverksamheten

Gerd Pettersson

Regionalt utvecklingscentrum

Umeå universitet

gerd.pettersson@adm.umu.se

090-786 63 83 eller 070- 277 15 31

Beskrivning av planerad försöksverksamhet för distansundervisning gällande små skolor i glesbygd samt för små lärandemiljöer, 2010 – 2015

1. Inledning

Denna skrivelse är en beskrivning av försöksverksamhet för distansundervisning gällande den problematik som finns i skolor i glesbygd och för "små lärandemiljöer" (se: Definitioner av begrepp, s. 4). I ansökan ingår Västerbottens län, Västernorrlands län och Jämtlands län. Deltagande kommuner är Bjurholm, Dorotea, Lycksele, Nordmaling, Robertsfors, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Vännäs, Åsele och Örnsköldsvik. Sameskolstyrelsen och Umeå universitet är också parter i ansökan. Dessa kommuner är i stort behov av att utveckla undervisningsformerna och av att nyttja varandras kompetenser till stöd för elevers måloppfyllelse. IKT och distansundervisning är två viktiga delar i den planerade försöksverksamheten. Nämnda kommuner har genomfört behovsinventeringar som initierats och koordinerats via Regionalt utvecklingscentrum (RUC), Umeå universitet. Några initierade forskare vid universitetet med olika funktioner kommer att involveras i försöksverksamheten. Skolornas arbetet genomförs i nära samarbete med dessa forskare som stödjer dokumentation, utvärdering och analys. Forskningens systematik är central för hela försöksverksamheten.

2. Bakgrund

2:1 Kunskapsnätverk

Utvecklingsarbetet "24-milaskolan" som stöttades via RUC hade som syfte att via IKT finna andra vägar för elevers och lärares lärande. Målet var att påbörja en process med fokus på att bibehålla kvalitet och likvärdighet i skolor med litet elevunderlag trots minskade resurser. Arbetet i "24 mila skolan" utmynnade i ett kunskapsnätverk.

Kunskapsnätverket "Lärande i glesbygd" bildades i januari 2008. Regionalt Utvecklingscentrum vid Umeå universitet, RUC, och Myndigheten för skolutveckling gav initialt ett ekonomiskt stöd. Nätverket består av representanter (huvudsakligen rektorer/ledare och lärare) från 14 deltagande kommuner: Bjurholm, Dorotea, Lycksele, Nordmaling, Robertsfors, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Vännäs, Åsele och Örnsköldsvik, samt Sameskolstyrelsen. Härutöver ingår också representanter från Umeå universitet, Högskolan i Nesna och Lierne kommun i Norge.

Nätverket "Lärande i glesbygd" har som mål att inhämta och sprida kunskap om fjärrundervisning för skolor i glesbygd. Begreppet fjärrundervisning används t.ex. i Pajala för att beskriva undervisning som bedrivs via videokonferensteknik inom kommunen. Eleverna befinner sig i skolan och tillhör reguljära klasser och grupper. Enligt Westerlund (2009) har begreppet fjärrundervisning etablerats för att skapa ett frirum för försök med IKT som pedagogiskt hjälpmedel. Westerlund (2009) menar att begreppet är ett sätt att kringgå skollagen eftersom distansundervisning som metod inte är förenligt med nu gällande skollag.

Nätverket skall också stimulera till lösningar både tekniskt, organisatoriskt och pedagogiskt. Vid nätverksträffen, den 2-3 oktober 2008, beslöt deltagarna att det skulle göras en behovsinventering av distansundervisning i respektive kommun. Frågan ställdes också om kommunerna var intresserade av att delta i en ansökan gällande försöksverksamhet. Delar av nätverkets arbete finns dokumenterat på RUC hemsida: <http://www.educ.umu.se/ruc/larandeiglesbygd/index.htm>

Hallstein Hegerholm, lektor vid Högskolan i Nesna, har undersökt utvecklingen av lärares gemenskap vid fyra små skolor i svenska Lappland. Hegerholm har därefter, i samarbete med Norska Vetenskapsrådet, publicerat artikeln "Ekspandering av små skolefelleskap" som handlar om utvecklingsarbetet "24-milaskolan", vilket genomfördes i fyra skolor i kommunerna Åsele, Vilhelmina och Dorotea. Lärarna vid skolorna försökte via användning av IKT motverka en negativ utveckling med sjunkande elevunderlag och små resurser inom skolorna.

Studien visar hur lärarna i "24-milaskolan" använde digitala verktyg, byggde upp en "ansikte till ansikte" gemenskap och deltog i en formell utbildning organiserad av Umeå universitet. Hegerholm (2007) menar att lärarna i små skolor på så sätt kan gå utanför sina etablerade gränser och utvidga sin gemenskap. Genom samarbete och handlingar i nätverket samt egen utbildning skapas det förståelse för både en personlig, yrkesmässig och gemensam utveckling, menar Hegerholm (2007).

2:2 Skolans betydelse i glesbygd

Många kommuner tvingas idag att lägga ner de små skolorna i glesbygden på grund av de alltför höga kostnaderna per elev. Skolans vara eller inte vara är starkt kopplat till den lilla ortens möjligheter att överleva men skolorna har en stark betydelse för bygden:

"Skolan har stor betydelse för hela bygdens framtidstro. Ofta anses det viktigare att behålla skolan än lanthandeln" skriver Pia Enochsson generaldirektör för Myndigheten för skolutveckling, MSU, i ett pressmeddelande 2006-03-15.

Den negativa utvecklingen angående elevunderlaget fortsätter och i många skolor kommer resursbristen inom kort att göra det omöjligt att bibehålla undervisningens kvalitet och nå skolans mål. Marklund (2000) anser att den lilla skolan är sårbar och att det kan vara svårt att rekrytera behörig personal i praktisk- estetiska ämnen.

Den lilla byskolan har blivit ett lovligt villebråd i besparingsjakten, anser Karlberg - Granlund (2009) och debatten är livlig inte bara i Finland utan i hela västvärlden. Kampen för byskolan är ett försvar av både lokal livskvalitet och pedagogisk kvalitet för den enskilde eleven menar Karlberg - Granlund (2009). Lärarna trivs bra i sitt arbete visar Karlberg - Granlund men friheten och ansvaret kan vara både stimulerande och betungande.

Ett sjunkande elevunderlag påverkar bygden på många olika sätt. För det första innebär det att servicen till de som bor kvar i byarna minskar, t.ex. att post och morgontidning kommer sent på eftermiddagen eller dagen efter. Marklund (2000) menar att om skolan läggs ner urholkas underlaget för annan samhällsservice och ökat resande riskerar att belasta miljön. För det andra innebär en nedläggning av skolan att byn avfolkas. Få företag är villiga att etablera sig i en ort som saknar skola, då det är svårare att få människor i arbetsför ålder med familj att välja att bo i en sådan ort.

För det tredje innebär ett sjunkande elevunderlag att lärararbetslagets samlade kompetens minskar. För få lärare per skola innebär att lärarna inte har behörighet i alla ämnen de undervisar i. Tillgången på behöriga lärare är oerhört viktigt för alla elevers utbildning och för elevernas tillgång till en likvärdig skola. De flesta lärare i glesbygdsskolorna besitter en stor kompetens och de små skolorna har utvecklat en kreativitet när det gäller att hitta egna lösningar, menar Westerlund (2009).

Den lilla skolan har många fördelar. Thelin och Solstad (2005) menar att föräldrar till barn i små skolor tycks vara mer engagerade än föräldrar till barn i större skolor. Dock kan den elevsociala situationen utarmas så att det kan bli svårt att hitta kamrater i samma ålder och med liknande intressen. Men den lilla skolan erbjuder en trygg arbetsmiljö och glesbygdselever presterar lika bra som andra elever. Dessutom främjar glesbygdsskolan elevers självständiga arbete och samarbete (Thelin och Solstad, 2005).

Utvecklingen av Internet har inneburit ett ökat antal sätt att umgås, kommunicera och samarbeta. Antalet "communities" eller gemenskaper, växer ständigt och både barn och ungdomar deltar i olika grupper för att ha kontakt med vänner, för att diskutera eller för att få ta del av något som intresserar dem. Digitala mötesplatser fungerar också som viktiga lärmiljöer. IKT utgör därmed ett betydelsefullt stöd för skolor och elevers lärande. Distansundervisning kan ge eleverna utökade möjligheter att få behöriga lärare i alla ämnen.

Distansundervisning kan idag bedrivas så att alla elever följer undervisningen t.ex. via ett gemensamt konferenssystem, en lärplattform. Lärplattformen kan användas både synkront och asynkront.

Att behålla skolorna i glesbygd är av stor vikt för bygdens överlevnad och människors framtidstro. Glesbygdsverket visar i sin statistik att antalet skolor med färre elever har ökat under 2007. Det finns många möjligheter för skolor i glesbygd att överleva med hjälp av distansundervisning och om kommuner samverkar på alla nivåer.

3. Definitioner av begrepp

3.1 Glesbygd i Sverige

Glesbygdsverket har en definition på glesbygd som de använder i sitt analysarbete. Glesbygd är områden med mer än 45 minuters bilresa till närmaste tätort större än 3 000 innevånare samt öar utan fast landsförbindelse. Definitionen kan inkludera både landsbygd och tätorter där möjligheten att nå arbete och service är avgörande. Enligt glesbygdsverkets definition bor ca 24 procent, en fjärdedel, av Sveriges befolkning i gles- eller landsbygdsområden. Västerbottens läns yta består av 17 % glesbygd och Jämtlands läns yta av 29,5 % glesbygd, enligt glesbygdsverket.

Svenska kommunförbundet definierar glesbygd som kommun med mindre än sju invånare/kvadratkilometer och mindre än 20 000 invånare. Det finns 29 glesbygdskommuner i Sverige enligt denna definition.

Statistiska centralbyråns, SCB, definition av glesbygd är att allt som inte är tätort är glesbygd. I en tätort är det maximum 200 m mellan husen och det bor mer än 200 invånare på orten. Sverige är ett glest befolkat land i ett europeiskt perspektiv med 22 invånare per km². I Vilhelmina, Åsele, Dorotea och Storuman bor det 1 invånare per km². Sorsele, som enligt denna definition, endast har 0,4 invånare per km² har ändå att ta ansvar för tre skolor med långa avstånd skolorna emellan.

3.2 Små lärandemiljöer i Sverige och Norge

Enligt Johansen (2009) finns små lärandemiljöer i mer isolerade områden, d.v.s. i skolor som befinner sig på landsbygden eller på öar. Eleverna uppdelas inte i rena klasser beroende på ett litet elevantal utan eleverna delas in i färre klasser där flera åldersgrupper samlas. Skolor i glesbygd med ett elevantal mindre än 60 elever är enligt Johansens (2009) definition exempel på små lärandemiljöer. Små lärandemiljöer kan även finnas i en större skola t.ex. en liten elevgrupp som har behov av modersmålsundervisning.

3.3 Byskolor i Finland

Karlberg – Granlund (2009) har definierat en liten byskola utifrån skolans elevantal. I översikter från finska Utbildningsstyrelsen och finska Statistikcentralen benämns små skolor som skolor med färre än 50 elever.

3.4 IKT

IKT betyder Informations- och kommunikationsteknik och står för det kommunikativa perspektivet av tekniken.

IKT är ett viktigt verktyg för lärandet som kommer att spela en allt större roll i demokratiprocessen och för olika e-tjänster i samhället. Dagens ungdomar är väl förtrogna med verktyget IKT, som kan bidra till nya arbetssätt och ge ökad lust att lära. Undersökande arbetssätt kan underlättas av IKT samtidigt som förmågan att kritiskt granska information blir allt viktigare.

I ett meningsfullt lärande är dialogen viktig där IKT ger oss möjlighet att kommunicera och reflektera tillsammans med andra oberoende av tid och rum. Med IKT kan man skapa virtuella samarbetsmiljöer där man kan presentera och publicera sina erfarenheter och sin kunskapsutveckling. Såväl enskilda elevers som gruppers lärprocesser kan dokumenteras med digitala verktyg.

IKT inbjuder även till internationella perspektiv. Motivationen att utveckla språkkompetens stimuleras i kontakten med elever från andra länder.

För personer med funktionshinder kan IKT spela en viktig roll. Till exempel kan man med hjälp av en talsyntes på ett USB-minne få text uppläst på den dator som finns till hands.

3.5 Distansundervisning

Distansundervisning definieras av Skolverket som en interaktiv undervisningsmetod där elev och undervisande lärare är fysiskt åtskilda. "Med fysiskt åtskilda avses åtskilda i tid eller plats" Dnr U2008/1675/G (s 21).

Statens skolverk har på uppdrag av Regeringen hur distansundervisningen för elever som är bosatta i Sverige ska anordnas i grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande fristående skolor samt sameskolan. Syftet med distansundervisning är att öka elevens tillgång till utbildning inom skolväsendet. Förslaget tar bl.a. hänsyn till elevers olika behov och förutsättningar, bristen på behöriga lärare och glesbygdens villkor (se sammanfattning av rapporten, bil1).

3.6. Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet

Förslag till ny skollag (Ds 2009.25) har tagits fram av en arbetsgrupp på Utbildningsdepartementet, Skollagsberedningen (U2006:E). Arbetsgruppen är tillsatt av utbildningsminister Jan Björklund. Efter att riksdagen har behandlat och beslutat om propositionen förväntas den nya skollagen kunna börja tillämpas den 1 juli 2011. En viktig förändring är att modersmålsstöd och modersmålsundervisning kommer att regleras i lag. För förskoleklassen införs ny reglering om modersmålsstöd.

4. Beskrivning av försöksverksamheten

4.1 Försöksverksamhetens syfte och mål

Det övergripande syftet är att elever, oavsett skola och boendeort, ska ges en likvärdig utbildning och därmed möjlighet att nå måluppfyllelse. Ytterligare ett syfte är att försöksverksamheten ska bidra till ett lärande för skolhuvudmän och ge dem bättre beslutsunderlag för framtiden vad gäller små skolor i glesbygd. För skolans ledning, lärare, lärarutbildare och forskare syftar försöksverksamheten till att ge en ökad kompetens vad gäller pedagogik, didaktik, teknik och organisation utifrån ett distansundervisningsperspektiv. De övergripande målen är att:

- Bredda tillgången av ämnen för elever i glesbygdsskolor och små lärandemiljöer.
- Eleverna får tillgång till behöriga lärare.
- Underlätta för elever som inte har svenska som förstaspråk att nå kunskapsmålen i respektive ämne.
- Strukturerat samarbete i nätverk, administration och avtal tillskapas så att rutiner för samordning av lärares kompetenser, IT-stöd samt lärplattformar mellan skolor inom och mellan kommuner nyttjas optimalt.
- Kompetensutveckla lärare och ledare inom distansmetodik för att åstadkomma en utvecklad pedagogik och ämnesdidaktik.
- Kompetensutveckling inkluderar även teknik för att kunna hantera distansmetodik.
- Beprövad erfarenhet, forskning och systematiserad dokumentation ska visa på försöksverksamhetens möjligheter och utmaningar både vad gäller process och resultat.
- Elever i behov av särskilt stöd når ökad måluppfyllelse.
- Elever får tillgång till fler behöriga lärare utanför den egna skolan.
- Lärare med specifik kompetens får tillgång till fler elever utanför den egna skolan.

- Lärare och rektorer i glesbygd och i små lärandemiljöer får tillgång till kollegor även utanför den egna verksamheten genom ett strukturerat erfarenhetsutbyte.
- Skolan medverkar i forskningsprocessen genom den forskning som bedrivs inom försöksverksamheten vilket ska bidra till att strukturera det systematiska kvalitetsarbetet.

I respektive kommuns aktivitetsplan återfinns mer specifika och lokala mål att uppnå.

5. Organisation i samverkan

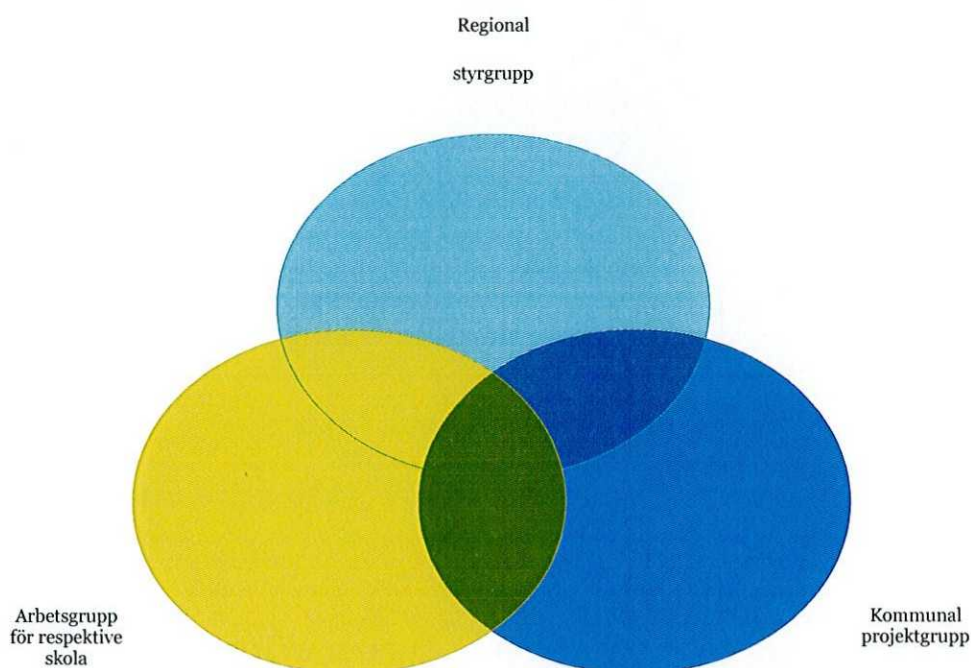
Samverkan mellan samtliga målgrupper och parter är ett medel för att nå målen och bibehålla kvaliteten i undervisningen oavsett skola och kommun. Samverkan inom försöksverksamheten sker på olika nivåer:

- inom kommunen
- mellan kommuner
- mellan kommuner och universitet

Den formaliserade samverkan leder till fördjupade samarbeten inom olika kunskapsområden där spetskompetenser tas tillvara och optimeras.

Organisationen består av ett antal delprojekt som bedrivs vid varje skola och som hålls samman av en regional styrgrupp. Dessa skolor har i nuläget uttryckt olika behov vilket innebär att delprojekten som redovisas i aktivitetsplanen har både lika och olika innehåll. De olika behoven är en bärande idé för hela försöksverksamhetens innehåll. De ingående skolverksamheterna som finns med i ansökan är främst grundskolor men även förskolor och gymnasial utbildning.

Samarbetet inom försöksverksamheten beskrivs enligt följande modell:

- *Regional styrgrupp* tillika projektledning består av representanter från universitet och från samtliga ingående kommuner. Styrgruppens representanter utgörs av de kommunala samordnarna, IT-pedagoger och forskare. Styrgruppen samordnas och koordineras av RUC:s utvecklingsledare och en projektledare. Under förutsättning att dispensansökan beviljas medverkar Skolverket och Skolinspektionen i försöksverksamheten utifrån myndigheternas respektive uppdrag. I styrgruppen ingår även forskare som säkerställer försöksverksamheten ur ett vetenskapligt perspektiv. Forskarinsatserna kommer att utgöras av studier som analyseras utifrån processdokumentation och utvärderingsresultat. Detta utgör försöksverksamhetens vetenskapliga del. En fördel med den vetenskapliga processens närvaro är att den bidrar till att säkra såväl måluppfyllelse som kvalitet.

Uppgift för regional styrgrupp och operativ projektledning:

- Prioritering av kommunernas behov
- Fortlöpande inventering av kommunernas gemensamma behov och tillgångar
- Ansvar för rapporter och webbplats
- Samordning av tekniska lösningar, utrustning och mjukvaror
- Samordning av kompetensutveckling
- Utvärdering och processdokumentation
- Övergripande ekonomiskt ansvar
- Informations- och implementeringsansvar i respektive organisation
- Kontinuerligt samarbete med forskare som ingår i försöksverksamheten
- Samverkan med Region Västerbotten/Mediacenter via en regional lärplattform
- Organisation av steg två i distansundervisningssamverkan efter avslutad försöksverksamhet

- *Kommunal projektgrupp* finns i varje ingående kommun där en samordnare utses som är sammankallande. I den kommunala projektgruppen finns såväl pedagogisk som teknisk kompetens som t.ex. IT-tekniker, politiker, rektor/skolchef och lärare.

•

Uppgift för kommunal projektgrupp och dess samordnare:

- Verkställande av den lokala försöksverksamheten enligt respektive aktivitetsplan
- Följa skolornas distansundervisning och bidra med erforderligt stöd
- Stödjande av skolor genom att exempelvis:
 - a. inventera behov av både pedagogisk och teknisk art
 - b. prioritera och tillgodose synliggjorda behov
 - c. samordna rektorer och rektorsområden
 - d. utgöra kontaktyta mellan styrgrupp och arbetsgrupp
- Samordning av lokala kompetenser och resurser
- Inventering av kompetensutvecklingsbehov
- Ekonomiskt ansvar
- Kontakt med den regionala styrgruppen
- Samordning av de lokala arbetsgruppernas arbete

- *Lokal arbetsgrupp* utses på varje deltagande skola. I de små kommunerna kan den lokala arbetsgruppen utgöras av den kommunala projektgruppen.

Uppgift för lokal arbetsgrupp:

- Tillse att distansundervisningen planeras, genomförs, utvärderas, dokumenteras och rapporteras till kommunal och regional styrgrupp
- Tillse att IKT -utrustning, -support och lokaler svarar mot behov
- Tillse att lärare har kompetens att handleda elever i distansundervisningen
- Utse kontaktperson till kommunal projektgrupp
- Fortlöpande inventera aktuella behov för distansundervisningen och tillse att dessa verkställs genom samverkan med kommunal och regional styrgrupp
- Dokumentation och rapportering till den kommunala projektgruppen
- Ge fortlöpande information till föräldrar och inhämta synpunkter i samråd med den kommunala projektgruppen

6. Gemensamma identifierade utvecklingsbehov

Inom ramen för kunskapsnätverket "Lärande i glesbygd" har två behovsinventeringar genomförts. Den ena är en enkät som har skickats ut till kommunerna och den andra inventeringen har skett i samband med ett nätverksmöte. Båda inventeringarna har utgått från liknade frågeställningar och följande behov har identifierats:

6:1 Språk

De nationella minoriteterna har en förstärkt rätt till undervisning i sitt modersmål. Bestämmelserna om detta finns i grundskoleförordningen. Den starkare rätten innebär undantag från kravet att samiska, tornedalsfinska/meänkieli, romani, finska eller jiddisch ska vara elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. De undantas även från kravet om att minst fem elever ska begära modersmålsundervisning i ett visst språk. De kompetenser för språk som saknas och efterfrågas i regionen är framför allt lärare i minoritetsspråken syd- och nordsamiska.

Barn och ungdomar med ett annat modersmål än svenska har rätt till modersmålsundervisning samt studiehandledning på sitt modersmål i grundskolan. För att betraktas som modersmål ska en eller båda av elevernas vårdnadshavare ha ett annat språk än svenska som modersmål.

Skolverket har i inspektionen erfarit att det länge varit ett återkommande problem att skolorna inte lever upp till författningarnas krav på modersmålsundervisning, studiehandledning på annat modersmål än svenska samt undervisning i svenska som andraspråk.

Kommunikation på modersmålet och på främmande språk är två av nyckelkompetenserna i det livslånga lärandet som Europaparlamentet och rådet

rekommenderar. Kompetenserna ska bidra till "ett framgångsrikt liv i ett kunskapssamhälle". I dag har EU 23 officiella språk.

I regionen är det brist på lärare i ämnet modersmål och det är överhuvudtaget ont om språklärare. Det är kommunen som avgör om läraren är lämplig för att undervisa i ämnet modersmål. I regionen finns ett flertal modersmål representerade eftersom kommunerna tagit emot flyktingar från flera länder i Afrika och Asien. Kraven på fem elever per språk kan innebära problem i gruppammansättningen vad gäller ålderskillnaden. Läsåret 2006/07 läste störst antal elever i grundskolan arabiska och näst störst antal läste bosniska, kroatiska och/eller serbiska enligt Skolverket (2008).

Distansundervisning är en möjlighet för kommunerna att erbjuda bredare språkval. Möjligheten till distansundervisning innebär att eleverna genom en ökad tillgång till kurser kan läsa valfritt språk oavsett var man bor.

Inom grundskolan ska minst två av språken tyska, franska eller spanska erbjudas som språkval om antalet elever som önskar läsa språket uppgår till minst fem.

Distansundervisning som arbetsmetod ger möjlighet att använda sig av lärares kompetenser mellan kommuner. Fördelen är att eleven kan gå kvar i sin hemskola och samtidigt erbjudas kompetenta lärare t.ex. när det gäller språkundervisning.

7. Kompetensutveckling

Kommunernas båda behovsinventeringar visar på att IKT-kompetenser hos lärare och rektorer varierar kraftigt, vilket innebär att det, förutom de nedan beskrivna ämnesområdena, är nödvändigt med en gemensam grundnivå vad gäller IKT-kompetens för samtliga.

7:1 Svenska – läs- och skrivinlärning

Lärarnas utbildning är i många fall bristfällig vad gäller grundutbildning inom läs- och skrivinlärning. Ett fåtal poäng kan ibland utgöra lärarens grundkompetens. Detta har synliggjorts både i Skolverkets inspektioner och i egna kartläggningar av lärares kompetenser i Västerbottens inland, Örnsköldsviks och Strömsunds kommuner.

7:2 Modersmål

Skolverket har påpekat i sina inspektioner att skolorna inte lever upp till författningens krav på modersmålsundervisning på annat språk än svenska. Det beror på att det saknas lärare i ämnet modersmål.

7:3 Minoritetsspråk

De nationella minoriteterna har en förstärkt rätt till undervisning i sitt modersmål. De kompetenser för språk som saknas och efterfrågas i regionen är lärare främst i minoritetsspråken syd - och nordsamiska

7:4 Moderna språk

I regionen är det brist på språklärare. Inom grundskolan ska minst två av språken tyska, franska eller spanska erbjudas som språkval om antalet elever som önskar läsa språket uppgår till minst fem.

7:5 Ämnesdidaktik anpassad till nya undervisningsformer

Nedan presenteras centrala frågor som kommer att vara avgörande för försöksverksamhetens utfall oavsett ämne. Det är också dessa frågor som måste lyftas fram i forskarens uppdrag och än mer problematiseras och specificeras på klassrumsnivå:

- Vad sker med ämnesdidaktiken när undervisningen distribueras på ett nytt sätt?
- Vilka ämnesövergripande utvecklingsperspektiv synliggörs ur ett didaktiskt perspektiv?
- Hur anpassar sig eleven till den förändrade strategin? Vilka vägval gör lärarna gällande ämnesdidaktiken och vad kan forskningen tillföra?

7:6 Specialpedagogik

Utveckla metoder för specialpedagoger/speciallärare som ska handleda/undervisa elever på distans.

8. Behov av IT

Kommunernas/organisationernas IT-enheter och IT-pedagoger skall vara involverade i försöksverksamhetens innehåll vad gäller kompatibla lärplattformar, tillgänglig support, kompatibla system och lärplattformar mellan kommunerna samt samordnad teknisk support. Målet är att uppnå en varaktig lösning efter försöksverksamhetens slut

9. Dokumentation

Varje del av organisationen erhåller via styrgruppen ett dokumentationskrav. Det innebär att styrgrupp, projektgrupp och arbetsgrupp inom sig utser en sekreterarfunktion. Vad som ska dokumenteras diskuteras och beslutas om i styrgruppen. För all dokumentation öppnas en webbplats som gör hela försöksverksamheten transparent. Medverkande forskare har en nyckelfunktion i dokumentationsprocessen och har i uppdrag att analysera process och resultat i syfte att synliggöra och väcka nya frågeställningar. Forskarmedverkan innebär även ett övergripande ansvar för resultat och att analyser av resultat publiceras i del-, helårs- och slutrapporter.

10. Uppföljning och utvärdering

Uppföljning och utvärdering sker kontinuerligt via dokumentationsprocessen. Försöksverksamhet på skolnivå utvärderas dels utifrån respektive kommuns aktivitetsplan, dels mot övergripande syfte och mål, vilket utgör ett viktigt processunderlag för det fortsatta arbetets inriktning och innehåll.

11. Tidplan

Försöksverksamheten påbörjas i januari 2010 och bedrivs fram till december 2015. Så snart erforderliga beslut är fattade påbörjas sammansättningen av organisationens olika delar och uppdrag till en helhet som svarar mot försöksverksamhetens syfte och lokala aktivitetsplaner.

12 Budgetplan

Härmed ansöker 14 kommuner samt Sameskolstyrelsen om medel för försöksverksamhet för distansundervisning gällande små skolor i glesbygd samt för små lärandemiljöer.

Nedan redovisas den totala kostnaden som förväntas uppstå inom försöksverksamheten. Budgetplanen beskriver både den kommunala insatsen och de medel som härmed ansöks.

12.1 Kommuner

Budgeten för ansökta medel nedan är beräknad på en genomsnittlig samordningskostnad om 20 % av en heltidstjänst per kommun per år under fem år. Erhållna medel fördelas sedan i en detaljerad budget innan försöksverksamheten

påbörjas. Den detaljerade budgeten tar hänsyn till antal skolor/elever per kommun. Ansökta medel synliggörs i tabell A (se nedan).

Utöver ansökta medel åtar sig varje kommun att ansvara för investering och finansiering av den egna tekniska utrustningen. Varje kommun motfinansierar kostnader för tid för ingående lärare/rektorer i försöksverksamheten. Kommunernas egenfinansiering motsvaras av viss nyinvestering av teknisk utrustning exempelvis fler datorer. Avskrivningstiden för datorer är ca 3 år vilket innebär att det under försöksperioden (5 år) blir liknande investeringar vid två tillfällen. Vikariekostnader för personalens kompetensutveckling är beräknad på ett snitt på 10 pers per kommun (pedagoger, rektorer och IT personal). Extra tid för pedagog/handledare i mottagande skola är en annan utgiftspost. Delen egenfinansiering gällande förstärkt IT support i varje kommun avgörs hur många skolor/elever som ingår från respektive kommun. Egenfinansieringen är därför beräknad på en snittkostnad på ca 25 % av en heltidstjänst per kommun/enhet. Kommunernas samlade egenfinansiering i siffror synliggörs i tabell B (se nedan).

12.2 Regionala gemensamma kostnader

De kostnader som tillhör denna post är gemensam kompetensutveckling, forskarinsatser, gemensamma kompatibla tekniklösningar, webb samt regional projektledning. Forskarinsatserna kommer att utgöras av studier som analyseras utifrån processdokumentation och delutvärderingsresultat. Detta utgör försöksverksamhetens vetenskapliga del. En fördel med den vetenskapliga processens närvaro är att den säkrar såväl måluppfyllelse som kvalitet.

Gemensam kompetensutveckling är aktuell för pedagoger, rektorer och IT-personal. Olika fortbildningsinsatser krävs beroende på nuvarande utbildnings- och kompetensnivå både vad gäller pedagogisk flexibilitet och teknisk användning utifrån distansundervisning.

Försöksverksamheten avser också att nyttja universitetets befintliga fristående kursutbud samt fortbildning inom lärarlyftet för gemensamma kompetensutvecklingsinsatser. Utöver detta tillkommer även gemensamma föreläsningar och seminarier. Ansökta medel synliggörs i tabell A (se nedan).

Tabell A

Medel som ansöks i försöksverksamheten. Beräknade kostnader nedan baseras på en försöksverksamhet på fem år.

År	Medel som ansöks för kommunerna och Sameskolstyrelsen	Medel som ansöks för kostnader för regional insats.
2010-2015	Samordning per kommun inkluderat Sameskolstyrelsen, totalt 15 enheter. 15 enheter ansöker om vardera 20 % per år av heltid i fem år = 9 900 000	Forskare 60 % av heltid per år i fem år = 2 160 000 Projektledning 100 % i fem år = 3 360 000 Webb, inkluderat utveckling, säkerhets- och systemuppdateringar samt support = 450 000 Kompetensutveckling för pedagoger, rektorer och IT personal totalt 700 000
	Totalkostnader på 5 år 9 900 000 Tillkommer O-h kostnader 10 % 990 000 Totalt 10 890 000	Totalkostnader på 5 år 6 670 000 Tillkommer O-h kostnader 18 % 1 200 600 Totalt 7 870 600

Total kostnad som ansöks om i försöksverksamheten beräknad på fem år 14 kommuner, Sameskolstyrelsen samt Umeå universitet 18 760 600

Tabell B.

Kommunernas (14 kommuner och Sameskolstyrelsen) samlade egenfinansiering i försöksverksamheten beräknad på fem år – relaterad till 12.1 i budgetplanen

År	Kommunernas och Sameskolstyrelsens egenfinansiering	Summa
2010-2015	Investering av teknisk utrustning. Fler användare kräver fler datorer.	Ca 1.8 miljoner
2010-2015	Vikariekostnader för personalens kompetensutveckling, här beräknar vi ett snitt på 10 pers per kommun	Ca 5 miljoner
2010-2015	Extra tid för pedagogen/handledaren i mottagande skola Pedagog i mottagande skola behöver extra planeringstid med "sändande" lärare och extra tid för att ge teknisk support och handledning till elever. Härutöver måste tid avsättas för en ny form av uppföljning av elevarbeten, elevernas studieresultat och progression utbildningen. Initialt så måste det också finnas en väl planerad handlingsberedskap för eventuella problem med teknik.	Ca 15 miljoner
2010-2015	Förstärkt IT support i varje kommun. Tid för förstärkning är beroende på hur många skolor/elever som ingår från respektive kommun. Egenfinansieringen är därför beräknad på en snittkostnad på ca 25 % av en heltidstjänst per kommun/enhet.	Ca 7 miljoner
	Kostnader för drift av gemensam lärplattform via regionförbundet Västerbotten/Mediecenter.	Ca 80 000 sek
	Total egenfinansiering för samtliga ingående kommuner/15 enheter under 5 år.	Ca 29 miljoner

Regionalt utvecklingscentrum (RUC)
Gerd Pettersson
Umeå universitet, 901 87 Umeå
Telefon: 090-786 63 83
E-post: gerd.pettersson@adm.umu.se
www.educ.umu.se/ruc

Beskrivning av planerad
försöksverksamhet för
distansundervisning gällande små
skolor i glesbygd samt för små
lärandemiljöer, 2010 – 2015
Datum: 2009-12-17
Dnr: 505-3529-09

Sid 17 (19)

Bil 1

Sammanfattning av regeringsuppdraget – Distansundervisning för i Sverige bosatta elever (Dnr U2008/1675/G)

Distansundervisning har funnits i organiserad form i 120 år i Sverige. Hermods korrespondensinstitut grundades i slutet av 1800-talet. Studier på distans förverkligade för många människor möjligheten att studera och samtidigt försörja sig. Inom vuxenutbildningen finns en lång tradition av distansundervisning.

Skolverket föreslår att distansundervisning får erbjudas när den egna skolan inte har ett tillräckligt elevunderlag eller när lärare saknas. Undervisningen ska ha samma mål och i övrigt vara likvärdig med den undervisning som sker i skolan. Materialet ska vara utformat så att det överbrygger det fysiska avståndet. Huvudregeln är att distansutbildningen genomförs på elevens hemskola under skoltid. Men det måste finnas utrymme för en viss flexibilitet, t.ex. att eleven arbetar på en annan plats.

I villkoren ingår att distansläraren skall vara en behörig lärare med goda kunskaper i distansundervisning med stöd av informations- och kommunikationsteknik. Interaktion mellan lärare och elev och mellan elever är en förutsättning om läroplanens mål om social, kulturell och medborgerlig fostran skall kunna uppnås.

Skolverket föreslår vidare att bestämmelserna om distansundervisning samlas i en särskild förordning.

Skolverket förslår även att distansutbildning får erbjudas i ämnet moderna språk i grundskolan och skolverket har tidigare överlämnat förslag till försöksverksamhet när det gäller modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk.(dnr 60-2008:460)

Om det finns särskilda skäl, exempelvis när en lärare slutar i en gymnasieskola i glesbygd, bör distansutbildning under en begränsad tidsperiod kunna förekomma även inom kärnämnen och gemensamma karaktärsämnen.

För elever som av medicinska eller psykosociala skäl inte kan delta i den ordinarie undervisningen i grundskolan, kan skolan som ett led i arbetet med särskilt stöd erbjuda undervisning på distans.

Elever i grundskolans år 6-9 med särskilda talanger i språk, matematik och naturvetenskap bör i form av försöksverksamhet erbjudas undervisning i ökad studietakt på distans inom dessa ämnen.

Skolverket föreslår fortsatt forskning och pedagogisk utveckling inom distansundervisning.

Skolverket bedömer att distansmetodik bör ingå i den nya lärarutbildningen.

Referenslista

- Asplund Carlsson, M. & Kärrby, G. & Pramling Samuelsson I. (2001), *Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola*. En kunskapsöversikt, Skolverket
- Backman, J. (1998), *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Glesbygdsverkets årsbok 2002
- Hegerholm, H. (2007), *Ekspandering av små skolefelleskap*. Nesna: Informatikkseksjonen
- Johansen, J-B (2009), *Sosialt utviklende prosesser i små og større lærandemiljøer: sosial kompetanse i fådelt skole*
- Karlberg - Granlund, G. (2009), *Att förstå det stora i det lilla*. Åbo: Åbo Akademis förlag
- KK-stiftelsens skriftserie (2005:18), *Läroverktyg*
- Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo - 94
- Marklund, A. (2000), *Skolan mitt i byn*. Östersund: Glesbygdsvirket
- Skolverket (2008), *Distansundervisning för elever i grundskola och gymnasieskola*. Stockholm: Fritzes förlag
- Thelin, A A. & Solstad, K J. (2005), *Utbildning i glesbygd – samspel eller konflikt? Forskning i focus nr. 27*. Kalmar: Myndigheten för skolutveckling
- Westerlund, B. (2009), *Skolan mitt i byn*. Östersund: Glesbygdsvirket

Sammanställning av kommunernas deltagande skolor, antal elever samt förankring på kommunal och regional nivå

Följande sammanställning utgår från utvalda rubriker ur respektive kommuns behovsinventering och relateras till den kommande kostnadsfördelningen i försöksverksamheten (aktivitetsplanerna finns att tillgå). Sammanställningen visar också vilken kommunal instans försöksverksamheten är förankrad samt kontaktperson per ingående kommun.

Kommun	Deltagande skolor i antal under perioden	Antal elever som berörs i kommun /skolhuvudman under perioden	Förankringsnivå och namn på ansvarig person
Bjurholm	1	20 per år	Skolchef Lars Westman
Dorotea	3	45 per år	KUN ordförande Yvonne Führl
Lycksele	5	60 per år	Förvaltningschef Jonny Fjellner
Nordmaling	5	25 – 30 per år	Rektorsgrupp, rektor Gunilla Wallmark
Robertsfors	7	12-20 per år	BoU förvaltningen Hans Lerner
Sameskolstyrelsen	1	8 per år	Skolchef Britt Allas-Labba
Storuman	3	40 per år	Beslut i FKUN Barbro Åkesson
Sorsele	3	10-15 per år	Skolchef Per-Daniel Liljegren
Strömsund	11	50 per år	Skolchef Lars Boberg
Umeå	4	150 per år	Skoldirektör Gunnar Olofsson
Vilhelmina	4	15 - 50 per år	Kultur- och utbildningsnämnden Jonny Käärkinen

Vindeln	5	7 per år	Förvaltningschef Solveig Larsson
Vännäs	5	45 per år	Barn- och utbildning Leena Björklund
Åsele	2	15 – 20 per år	Skolchef Svante Söderqvist
Örnsköldsvik	7	120 per år	Skolchef Thorbjörn Öhlund och Chefsgruppen i Örnsköldsvik
Summera	66	640	

Regional aktör

Umeå universitet har kompetens för de kunskapsområden som försöksverksamheten efterfrågar, vilket innebär att kommunerna anser att universitetet är den naturliga samarbetspartnern på regional nivå. Mellan universitetet och kommunerna finns en formaliserad samverkan, Regionalt utvecklingscentrum (RUC). RUC är således den samverkande organisationen mellan kommuner/skolor och universitet/institutioner, vilket innebär att RUC är projektägare och samordningsansvarig på regional nivå.

Universitet	Deltagande utbildning	Regional samverkan	Kompetens gällande IKT, ämnesdidaktik och pedagogik	Förankring och kontaktperson
Umeå universitet	Lärarytbildning	Regionalt utvecklingscentrum	Grundutbildning och forskning	Umeå universitet Universitetsdirektör Lars Lustig Regionalt utvecklingscentrum Gerd Pettersson

Kommun	Kontaktperson	Kontaktuppgift/e-post
Bjurholm	Lars Westman	lars.westman@bjurholm.se
Dorotea	Gunilla Bohm-Mikaelsson	gunilla.bohm@dorotea.se
Lycksele	Ingbritt Jakobsson Kjell-Ove Bergström	ingbritt.jakobsson@edu.lycksele.se kjellove.bergstrom@edu.lycksele.se
Nordmaling	Gunilla Wallmark	gunilla.wallmark@nordmaling.se
Robertsfors	Jan Grönlund	jgd@robertsfors.se
Sorsele	Per- Daniel Liljegren	per-daniel.liljegren@sorsele.se
Storuman	Per-Olof Lycksell	p-o.lycksell@storuman.se
Strömsund	Bert-Ove Lundberg	bert-ove.lundberg@stromsund.se
Umeå	Britta Mattsson	britta.mattsson@umea.se
Vilhelmina	Nils Fredriksson	nils.fredriksson@vilhelmina.se
Vindeln	Agneta Lundstedt	agneta.lundstedt@skola.vindeln.se
Vännäs	Leena Björklund	leena.bjorklund@edu.vannas.se
Åsele	Christina Persson	christina@skolan.asele.se
Örnsköldsvik	Birgitta Westberg	birgitta.westberg@ornskoldsvik.se
Sameskolstyrelsen	Sigrid Stångberg	sigrid.stangberg@sameskolstyrelsen.se